

STRATEGIA UNIWERSALNEGO PROJEKTOWANIA NA UNIWERSYTECIE MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

Streszczenie

Lublin 2022

Tytuł: Strategia uniwersalnego projektowania na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej

Autorzy:

Tomasz Knopik – redaktor

Iwona Bober

Iwona Boguszyńska

Katarzyna Duraj-Per

Maciej Kowalski

Elżbieta Maksym

Izabela Mrochen

Barbara Zych-Pasek

Konsultacje merytoryczne:

Alicja Borzęcka-Szajner

Wojciech Góra

Przygotowanie do publikacji: Studio DTP Academicon | dtp.academicon.pl,
dtp@academicon.pl | redakcja i korekta: Agnieszka Stańczak, projekt typograficzny
i łamanie, projekt okładki i stron tytułowych: Mira Zyśko, Patrycja Waleszczak

© Copyright by Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Lublin 2022

Druk: Elpil

Dokument został opracowany w ramach projektu „Dostępny UMCS” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Spis treści

Wprowadzenie	5
1. Ramy prawne	8
2. Cele strategii	11
3. Standard dostępności uczelni	13
3.1. Dostępność architektoniczna uczelni	13
3.2. Dostępność cyfrowa i informacyjno-komunikacyjna uczelni .	21
3.3. Projektowanie uniwersalne w dydaktyce akademickiej	27
4. Wykaz działań	29

Wprowadzenie

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami wymaga od podmiotów publicznych wdrożenia rozwiązań, których celem będzie ograniczenie barier architektonicznych, cyfrowych¹ oraz informacyjno-komunikacyjnych. Oczywiście nie jest możliwe całkowite wyeliminowanie barier, tym bardziej, że sam termin „osoba ze specjalnymi potrzebami” należy rozumieć bardzo szeroko – odnosi się zarówno do osób z niepełnosprawnościami, jak i osób doświadczających czasowych trudności. Chodzi zatem o wszystkich, którzy ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne albo ze względu na okoliczności, w których się znajdują, muszą podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przezwyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi. Potencjalny katalog ograniczeń jest zatem bardzo szeroki i trudno uwzględnić całą jego zawartość w projektowaniu środowiska uniwersyteckiego dostępnego wszystkim. Należy jednak podjąć kluczowe działania, które stworzą ramy dla wdrażania codziennej praktyki inkluzywnej zapewniającej uczestnictwo we wspólnych działaniach i wspólnej przestrzeni jak największej liczbie zainteresowanych.

---

¹ Należy zaznaczyć, że dokument ten w zakresie zapewnienia standardu dostępności cyfrowej odsyła do ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. poz. 848).

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie od lat podejmuje różnorodne inicjatywy, których celem jest zwiększenie dostępności świadczonych usług dla osób z niepełnosprawnościami. Prezentowana **Strategia uniwersalnego projektowania** jest kluczowym etapem wypracowania i wdrażania ogólnouniwersyteckiego standardu dostępności tak, aby na poziomie każdej jednostki uczelni prowadzone były tożsame działania o charakterze kompleksowym, zarówno na poziomie obsługi administracyjnej, polityki informacyjnej, jak i samej dydaktyki.

Zapewnienie standardu dostępności na UMCS-ie to jednak nie tylko literalne wypełnianie obowiązków wynikających z ustawy. W związku z tym, że uczelnia odpowiada za proces kształcenia młodych ludzi, konieczne jest pójście krok dalej i wdrożenie reguł uniwersalnego projektowania (UD) do metodyki nauczania-uczenia się. Celem UD jest bowiem ograniczenie występowania potencjalnych barier, co umożliwi uczestnictwo jak największej liczbie studentów – nie tylko tym, którzy posiadają orzeczenie o niepełnosprawności, ale każdemu, kto w sposób trwały lub chwilowy zmagają się z określonymi trudnościami (np. złamanie kończyny, pogorszenie widzenia, kryzys psychiczny, kondycja fizyczna w czasie ciąży). Nie bez znaczenia jest również kształtowanie przez uniwersytet postaw studentów, które przyczyniać się będą do promowania idei inkluzji społecznej i szacunku dla różnorodności w ich najbliższym otoczeniu. Chodzi zatem o to, aby prezentowana **Strategia uniwersalnego projektowania** stanowiła swoisty katalizator działań na rzecz budowania klimatu pełnego włączenia społecznego i kulturowego i przyczyniła się do kontynuowania tych aktywności w środowisku przyszłych absolwentów. Przewodnią myśl strategii brzmi zatem: **Dostępna uczelnia – otwarty umysł – dostępny świat.**

Dokument został opracowany w ramach projektu „Dostępny UMCS” realizowanego na podstawie umowy podpisanej z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju – Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój, Oś priorytetowa: III. Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju, Działanie: 3.5 Kompleksowe programy szkół wyższych. Jest on efektem pracy zespołu ekspertów w składzie:

- ▶ Tomasz Knopik – kierujący pracami zespołu, redaktor *Strategii*,
- ▶ Iwona Bober,
- ▶ Iwona Boguszyńska,
- ▶ Katarzyna Duraj-Per,
- ▶ Maciej Kowalski,
- ▶ Elżbieta Maksym,
- ▶ Izabela Mrochen,
- ▶ Barbara Zych-Pasek.

Eksperci reprezentowali zarówno UMCS, jak i instytucje zewnętrzne, co pozwoliło z jednej strony obiektywnie zidentyfikować wyzwania stojące przed uczelnią w zakresie wdrażania zasad uniwersalnego projektowania, z drugiej zaś umożliwiło odniesienie tych wyzwań do specyfiki UMCS-u (w tym zasobów i ograniczeń uczelni).

1. Ramy prawne

Wykaz podstawowych aktów prawnych i dokumentów regulujących projektowanie uniwersalne oraz kwestię dostępności społecznej i cyfrowej:

1. Standardowe Zasady Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych (Uchwała Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych z dnia 25 grudnia 1993 r. – Rezolucja 48/96)
Zob. http://www.tus.org.pl/uploads/dokumenty/standardowe_zasady_wyrownywania_szans_osob_niepelnospawnych.pdf
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
Zob. <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>
3. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych
Zob. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wmp19970500475>
4. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych
Zob. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20111270721>
5. Rezolucja ResAP(2001)1 dotycząca wprowadzania zasad uniwersalnego projektowania do programów nauczania wszystkich zawodów związanych z tworzeniem środowiska budowlanego, zwana Rezolucją z Tomar
Zob. <https://rm.coe.int/0900001680739e3c>
6. Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych z dnia 13 grudnia 2006 r., ratyfikowana przez Polskę dnia 6 września 2012 r.

- Zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/konwencja-onz-o-prawach-osob-niepelnospprawnych>
7. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 15 listopada 2010 r.
Zob. <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/13578/Europabezbarier.pdf>
  8. Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikacji
Zob. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20112091243/U/D20111243Lj.pdf>
  9. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 (SRKL) przyjęta przez Radę Ministrów (uchwała nr 104 Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r.)
Zob. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20130000640>
  10. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.
Zob. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=celex%3A32013R1303>
  11. Rozporządzenie Komisji (UE) nr 1300/2014 z 18 grudnia 2014 r. w sprawie technicznych specyfikacji interoperacyjności odnoszących się do dostępności systemu kolei Unii dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości poruszania się (w skrócie: TSI-PRM)
Zob. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R1300&from=CS>
  12. Ustawa o rewitalizacji (Dz. U. z 2015 r., poz. 1777)
Zob. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20150001777>
  13. Traktat o Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 202 z 07.06.2016, s.)
Zob. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=HR>

14. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2102 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego.
Zob. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32016L2102>
15. Rządowy program Dostępność Plus 2018-2025 z 17 lipca 2018 r. w działaniu 13 Dostępność w programach kształcenia.
Zob. https://archiwum.ncbr.gov.pl/fileadmin/POIR/3_1_1_1_2019/Dok_dodatkowe/16_Program_Dostepnosc_Plus.pdf
16. Standard dostępności WCAG 2.1 (Web Content Accessibility Guidelines).
Zob. <https://www.w3.org/Translations/WCAG21-pl/>
17. Ustawa o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych z dnia 4 kwietnia 2019.
Zob. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000848>
18. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług (ang. European Accesibility Act, w skrócie EAA).
Zob. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0882>
19. Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.
Zob. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001696>
20. Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna).
Zob. <https://efs.mein.gov.pl/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-ogolna/>

2. Cele Strategii

Zgodnie z opisanymi w ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami trzema typami dostępności tj. architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej sformułowano 3 cele główne oraz operacjonalizujące je cele szczegółowe:

CEL 1: Wdrożenie **standardu dostępności architektonicznej** na UMCS-ie do 31 grudnia 2028 r.

Cele szczegółowe:

- 1.1. Zwiększenie wiedzy pracowników z zakresu standardu dostępności architektonicznej.
- 1.2. Wdrożenie wystandaryzowanych zasad dostępności architektonicznej jako obowiązkowego kryterium procedury związanej z inwestycjami prowadzonymi przez uczelnię.

CEL 2: Wdrożenie **standardu dostępności cyfrowej** we wszystkich jednostkach UMCS-u do 31 grudnia 2028 r.

Cele szczegółowe:

- 2.1. Zwiększenie wiedzy pracowników z zakresu: włączenia społecznego, dostępności cyfrowej i specjalnych potrzeb.
- 2.2. Wdrożenie jednolitych zasad opracowywania i publikowania materiałów elektronicznych – zgodnych ze standardem dostępności cyfrowej przez wszystkie jednostki UMCS-u.

2.3. Wdrożenie metod kształcenia uwzględniających zróżnicowanie potrzeb edukacyjnych studentów, doktorantów i słuchaczy (zgodnych z modelem UDL).

2.4. Promocja idei dostępności w otoczeniu społecznym UMCS-u.

CEL 3: Wdrożenie **standardu dostępności informacyjno-komunikacyjnej** na UMCS-ie do 31 grudnia 2028 r.

Cele szczegółowe:

3.1. Zwiększenie wiedzy pracowników z zakresu standardu dostępności informacyjno-komunikacyjnej.

3.2. Wdrożenie wystandaryzowanych zasad prowadzenia dostępnej polityki komunikacyjno-informacyjnej na UMCS-ie z uwzględnieniem m.in.: tekstu łatwego do czytania, zwiększenia specjalistycznych środków technicznych dla osób z deficytami sensorycznymi, spójnego oznaczenia przestrzeni wspólnej, stałego podnoszenia kompetencji pracowników z zakresu komunikacji z osobami z niepełnosprawnością wzroku, słuchu oraz intelektualną.

3. Standard dostępności uczelni

3.1. Dostępność architektoniczna uczelni

Dla obszaru architektonicznego minimalne wymagania określone są jako:

- a) zapewnienie wolnych od barier poziomych i pionowych przestrzeni komunikacyjnych budynków,
- b) instalację urządzeń lub zastosowanie środków technicznych i rozwiązań architektonicznych w budynku, które umożliwiają dostęp do wszystkich pomieszczeń (z wyłączeniem pomieszczeń technicznych), czyli dotyczy to wejść do pomieszczeń i wewnątrz pomieszczeń, w tym również toalet,
- c) zapewnienie informacji na temat rozkładu pomieszczeń w budynku, co najmniej w sposób wizualny i dotykowy lub głosowy,
- d) zapewnienie wstępu do budynku osobie korzystającej z psa asystującego,
- e) zapewnienie osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości ewakuacji lub ich uratowania w inny sposób.

Z obszarem dostępności architektonicznej powiązane są także niektóre punkty dostępności obszaru informacyjno-komunikacyjnego, dlatego warto je wziąć pod uwagę w niniejszym dokumencie:

- ▶ **obsługa z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się**, o których mowa w art. 3 pkt. 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2017 r. poz. 1824, z 2022 r.,

poz. 583, 830), **lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza** przez strony internetowe i aplikacje,

- ▶ **instalację urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących**, w szczególności pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń opartych na innych technologiach, których celem jest wspomaganie słyszenia.

W kontekście powiązania z dostępnością architektoniczną są one rozumiane jako wyposażenie stanowisk obsługi klientów, sal dydaktycznych itp.

Sposoby zapewniania dostępności

Domyślnym sposobem zapewniania dostępności jest wg *Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* **projektowanie uniwersalne** (PU). To takie rozwiązania, które są użyteczne dla wszystkich ludzi w jak największym zakresie, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznych zmian. PU jest określone 7 zasadami:

1. **identyczne zastosowanie** – dany projekt jest tak samo użyteczny dla każdego, każdy korzysta z projektu na tych samych zasadach;
2. **elastyczność użycia** – uwzględnienie szerokiego zakresu indywidualnych preferencji i umiejętności odbiorców, umożliwienie wyboru rozwiązania;
3. **prosta i intuicyjna obsługa** – zrozumiałość dla użytkownika bez względu na jego wykształcenie, znajomość języka, zdolność utrzymania koncentracji itp.;
4. **zauważalna informacja** – możliwość skorzystania z informacji, niezależnie od warunków otoczenia czy zdolności sensorycznych użytkownika;

5. **tolerancja dla błędów** – minimalizowanie ryzyka oraz ograniczanie niekorzystnych konsekwencji błędnego użycia przedmiotu czy funkcji;
6. **niski poziom wysiłku fizycznego** – brak konieczności użycia siły i/lub posiadania sprawności manualnej;
7. **przestrzeń i wymiary dla podejścia i użycia** – odpowiednia wielkość i przestrzeń przewidziana do podejścia, działania i wykorzystania produktu, niezależnie od wielkości, postawy lub mobilności użytkownika;
8. **percepcja równości** – czyli równoprawny dostęp do usług, produktów, transportu w sposób nieprowadzący do dyskryminacji.

Obszary dostępności architektonicznej

Chcąc sprawdzić dostępność architektoniczną budynku, należy zbadać następujące elementy:

- a) najbliższe otoczenie budynku:
  - dojście do budynku powinno mieć odpowiednią szerokość, równą i utwardzoną nawierzchnię, brak nachylenia chodników, pobliskie przejścia dla pieszych powinny mieć obniżone krawężniki,
  - optymalna odległość budynku od przystanków komunikacji miejskiej,
  - na trasie powinny się znaleźć oznaczenia wizualne, elementy nawigujące dla osób niewidomych,
  - dobrze i równomiernie oświetlona strefa dojścia;
- b) parking – wydzielone miejsce parkingowe dla osoby z niepełnosprawnością;

- liczba stanowisk,
- odpowiednie wymiary (stanowiska prostopadłe, równoległe i in.),
- nawierzchnia stanowiska (równa, utwardzona, bez nachyleń),
- brak/obniżone krawężniki (możliwość dostania się na chodnik bezpośrednio z miejsca parkingowego),
- oznaczenia pionowe i poziome,
- odległość od dostosowanego wejścia do budynku,
- dostępność stanowiska dla każdego odwiedzającego budynek (np. nie tylko dla pracowników, za zamykaną bramą),
- oświetlenie stanowiska;

c) strefę wejścia do budynku:

- czytelne oznaczenia i widoczne drzwi (kontrast),
- schody: kontrastowe oznaczenia pierwszego i ostatniego stopnia w biegu, poręcze o prawidłowym pochwycie po obu stronach schodów, brak nosków, antypoślizgowa nawierzchnia,
- pochylnia: odpowiednie parametry (długość i szerokość biegu, krawężniki, poręcze, nawierzchnia równa i gładka, antypoślizgowa), przestrzenie manewrowe przed pochylnią i przed drzwiami,
- brak przeszkód, np. kratki, wycieraczki, ciężkich drzwi wejściowych,
- odpowiednie wysokości i rodzaje klamek, domofonów, dzwonek, przycisków w strefie wejściowej,
- system przyzywający w strefie wejścia (bardzo ważne w przypadku zastosowania np. platformy przyschodowej, do obsługi której potrzeba wsparcia pracownika – należy zadbać o dostępny, działający dzwonek na odpowiedniej wysokości oraz o znajomość procedur obsługi u pracowników;

nie wymagamy od użytkownika wcześniejszego umawiania się, zgłaszania wizyt itp.);

d) komunikację pionową:

- klatki schodowe (kontrastowe oznaczenia pierwszego i ostatniego stopnia w biegu, poręcze o prawidłowym kształcie pochwyty po obu stronach schodów, pasy ostrzegawcze, brak nosków),
- windy (prawidłowe parametry: wymiary kabiny, odległość panelu sterującego od naroża, wysokość i oznaczenia przycisków, odpowiednie wyposażenie: lustro, informacja głosowa; przestrzeń manewrowa przed wejściem do windy, oznaczenia pięter),
- podnośniki (prawidłowe wymiary, udźwig, panel sterujący);

e) komunikację poziomą:

- odpowiednia szerokość korytarzy, brak barier (np. mebli),
- brak progów (lub pon. 2 cm), brak grubych wykładzin,
- odpowiedniej szerokości drzwi, łatwe w otwieraniu,
- przegrody szklane oznaczone kontrastowo,
- oznaczone skrajnie pionowe w ciągu komunikacyjnym,
- odpowiedni układ mebli (biurek, szaf, stołów, itp.) w pomieszczeniach, umożliwiające poruszanie się osobie na wózku;

f) pomieszczenia higieniczno-sanitarne :

- na każdej kondygnacji toaleta dostosowana do potrzeb OZN,
- odpowiednia przestrzeń manewrowa i transferowa, szerokie drzwi,
- odpowiednie wyposażenie: baterie, lustro uchylne, umywalka umożliwiająca podjechanie wózkiem, odpowiedni sedes

- i uchwyty, system wzywający pomoc, odpowiednia klamka i zamek,
  - wszystkie elementy na odpowiednich wysokościach (podajnik papieru, ręczników, mydła, wieszak, włącznik światła, system przyzywający);
- g) oświetlenie wewnątrz budynku:
- odpowiednie natężenie i równomierne oświetlenie na ciągach komunikacyjnych i w pomieszczeniach;
- h) kolorystykę ścian, podłóg, drzwi i elementów wyposażenia
- kontrasty barwne pomiędzy tymi elementami w budynku,
  - kontrasty barwne między armaturą a kolorem płytek w toaletach;
- i) system informacji w budynku:
- zapewniona informacja na temat rozkładu pomieszczeń w budynku, co najmniej w sposób wizualny (ważna wielkość liter, tło nieodbijające światła, brak przeszklenia, możliwość podejścia do tablicy) i dotykowy lub głosowy,
  - oznaczenia pomieszczeń i toalet – wypukłe, kontrastowe i umieszczone na odpowiedniej wysokości (konsekwentnie w całym budynku/w budynkach);
- j) ochronę przeciwpożarową i system ewakuacji z budynku:
- plany ewakuacyjne na każdym piętrze,
  - oznakowanie ewakuacyjne (piktogramy), oświetlenie awaryjne,
  - urządzenia ewakuacyjne z budynku (sprzęt ewakuacyjny),
  - alarm dźwiękowy i wizualny,
  - włączniki ppoż., gaśnice dostępne i na odpowiednich wysokościach;

k) elementy wyposażenia i inne, np.:

- kontuary na recepcji, w sekretariacie i innych pomieszczeniach obsługi powinny mieć obniżenie z zapewnionym miejscem na nogi pod blatem (dla osoby poruszającej się na wózku),
- meble i inne sprzęty w strefach socjalnych, odpoczynku, bufetach itp. powinny być dostosowane także do osób poruszających się na wózkach, niskorosłych.

Obiekty/sale dydaktyczne (konferencyjne, audytoryjne) –

tutaj należy zwrócić uwagę na takie elementy, jak:

- zapewnienie w sali wykładowej co najmniej jednego miejsca dla osoby poruszającej się na wózku,
- niestosowanie podestów, podwyższeń (np. przy mównicy), a jeśli już zostały zastosowane – zapewnienie wejścia, np. za pomocą pochylni,
- przy wyposażeniu sali w krzesła ze składanymi pulpitemi należy zakupić pewną liczbę z pulpitem po lewej stronie lub z możliwością przełożenia pulpitu (dla osób leworęcznych),
- w salach, gdzie znajdują się schody do położonych wyżej miejsc, schody należy oznaczyć kontrastowo oraz wyposażyć w poręcz środkową,
- zapewnienie pętli indukcyjnej co najmniej w sali audytoryjnej (instalacja może być związana z pewnymi pracami, dlatego zwłaszcza przy planowaniu remontów warto od razu rozważyć zakup pętli),
- dostosowanie także innych obiektów, gdzie odbywają się zajęcia, np. hal sportowych (oprócz opisanej dostępności może być potrzebne także dodatkowe wyposażenie, np. podnośnik na basenie, umożliwiający skorzystanie z zajęć osobie poruszającej się na wózku).

Biblioteki/czytelnie – tutaj należy zadbać o:

- dostosowane i dodatkowo wyposażone stanowiska multimedialne dla osób z różnymi potrzebami (np. stół z regulacją wysokości i możliwością podjechania wózkiem, oprogramowanie udźwiękawiające, monitor brajlowski dla osób niewidomych, oprogramowanie powiększające oraz zmieniające kontrast i/lub lupa elektroniczna dla osób słabowidzących, itp.),
- właściwe oznakowanie takich stanowisk – wizualnie i dotykowo (np. numer stanowiska: duży, czytelny, kontrastowy i wypukły) – oraz dojścia do nich (ścieżki naprowadzające kontrastowe i fakturowe),
- zamieszczenie informacji o takich miejscach na stronie internetowej uczelni oraz poszczególnych obiektów, z opisem wyposażenia, oznakowania oraz informacją, gdzie dokładnie się znajdują.

Obiekty administracyjne – głównie biura obsługi studentów, ale też pracowników uczelni – należy pamiętać, aby miały m.in. dostosowane stanowiska obsługi:

- obniżona lada z możliwością podjechania wózkiem,
- wyposażenie w pętlę indukcyjną,
- wyposażenie w usługę tłumacza języka migowego online,
- oznaczenie stanowisk czytelną informacją o możliwości skorzystania z pętli i tłumacza.

Domy studenckie – ważne jest np. zapewnienie odpowiedniej wysokości elementów wyposażenia oraz przestrzeni manewrowej również w pokojach, możliwość zakwaterowania w pokoju 1-osobowym (może być potrzebne np. osobie w spektrum autyzmu, osobie z doświadczeniem kryzysu psychicznego) lub w pokoju z asystentem.

Kampus uczelni:

- spójna, konsekwentna nawigacja między budynkami i wewnątrz nich (ścieżki naprowadzające/pola uwagi, punkty orientacyjne, tyfloplany, system głosowej nawigacji),
- konsekwentne, czytelne oznaczenia funkcji budynków, wydziałów, pomieszczeń itp.,
- miejsca odpoczynku typu: ławki, tereny zielone, zadaszenia itp. dostosowane również dla osób poruszających się na wózkach (czyli np. miejsce na wózek przy ławce, pod zadaszeniem, utwardzone ścieżki na terenach zielonych, ławki o różnych wysokościach i usytuowane poza ciągami komunikacyjnymi).

3.2. Dostępność cyfrowa i informacyjno-komunikacyjna uczelni

Wytyczne standardu WCAG 2.1

Multimedia

Elementy multimedialne powinny spełniać zalecenia Dyrektywy 2016/2102 pkt. 28, czyli podmiot powinien przygotować dostępne alternatywy do elementów multimedialnych w zakresie, w jakim jest to racjonalnie możliwe. Przed udostępnieniem filmów lub podkastów należy pamiętać o dodaniu:

- transkrypcji i deskrypcji,
- napisów dla osób niedostyszących i głuchych,
- audiodeskrypcji,
- tłumacza języka migowego (PJM) (w miarę możliwości, gdyż zgodnie z WCAG 2.1. język migowy to poziom AAA, który nie jest wymagany przez UDC).

Strony internetowe

W przypadku dostępności stron internetowych istotne są następujące kwestie:

- poprawna nawigacja i logiczna kolejność odczytu,
- poprawny współczynnik kontrastu (tekstu do tła oraz elementów graficznych i linków),
- mechanizm pominięcia bloków tekstu (skip link),
- alternatywa tekstowa (elementy graficzne),
- poprawny cel linku.

Dokumenty cyfrowe

W odniesieniu do zasad przygotowania dokumentów dostępnych cyfrowo warto zauważyć, że większość dokumentów jest związana z całą gamą różnorodnych i aktualnych czynności administracyjnych. W związku z tym należy pamiętać, że dokumenty są często wykorzystywane przez studentów, pracowników, słuchaczy, doktorantów. Udostępniane dokumenty cyfrowe zawierają bardzo ważne treści dla przyszłych studentów w trakcie rekrutacji. Ponadto zgodnie z ustawą o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych (UDC) nie tylko dokumenty umieszczane na stronach BIP powinny być przygotowane w sposób dostępny, ale również na wszystkich podstronach należących do uczelni, m.in. na podstronach wydziałów, instytutów, katedr oraz wszelkich stronach tworzonych przez koła naukowe.

W trakcie przygotowywania dokumentów należy szczególnie pamiętać o następujących elementach:

- dostępnym formacie dokumentu HTML, PDF, EPUB,
- elementach graficznych z tekstem alternatywnym,
- poprawnej nawigacji, m.in. nagłówkach, listach,
- poprawnej typografii (typ i wielkość czcionki),

- poprawnym układzie treści (wyrównanie, podział na akapity),
- sprawdzaniu ułatwień dostępu.

E-learning

W ramach e-learningu standard dostępności musi uwzględnić następujące kwestie:

- dostępne multimedia,
- napisy w filmach dla osób głuchych i niedosłyszących,
- transkrypcję i deskrypcję,
- poprawną typografię,
- materiały przygotowane zgodnie ze standardami dostępności.

Wdrożenie standardu WCAG:

Zasada 1: Postrzegalność

Kryterium sukcesu: użytkownicy mogą korzystać ze strony internetowej lub aplikacji za pomocą dostępnych dla nich zmysłów.

Środki prowadzące do sukcesu (przykładowe):

- alternatywy tekstowe dla treści nietekstowych (np. opis alternatywny do zdjęć i grafik, z których skorzystają osoby niewidome),
- transkrypcje tekstowe materiałów audio i filmów,
- napisy i audiodeskrypcje do filmów,
- logiczna struktura treści (nagłówki, listy itp.),
- odpowiednie znaczniki dla każdej funkcji (formularzy i tabel danych), aby relacje między treścią były poprawnie zdefiniowane,
- wyróżnienia, które nie opierają się jedynie na kolorze,
- kolory tekstu, które są wyraźnie widoczne na kolorze tła,
- czytelność i widoczność treści i funkcji, gdy rozmiar tekstu zostanie zwiększony o 200%,

- niepublikowanie obrazów tekstu,
- responsywność – automatyczne dostosowywanie się widoku do szerokości ekranu urządzenia użytkownika.

Zasada 2: Funkcjonalność

Kryterium sukcesu: użytkownicy mogą znajdować treści i funkcje oraz ich używać niezależnie od tego, jak nawigują (np. za pomocą samej klawiatury, samej myszy).

Środki prowadzące do sukcesu (przykładowe):

- możliwość obsłużenia wszystkiego za pomocą samej klawiatury,
- opcja odtwarzania, wstrzymywania i zatrzymywania poruszających się treści,
- brak migających treści i możliwość wyłączenia ruchomych elementów przez użytkownika,
- link pozwalający przeskoczyć szybko do treści („przejdź do treści”),
- zrozumiałe i pasujące do treści tytuły stron,
- zrozumiałe linki, których treść wyraźnie mówi, dokąd prowadzą,
- nagłówki, które jasno opisują treści, i etykiety jasno opisujące, co wpisać w dane pole formularza,
- dobra widoczność elementu, który jest w danym momencie wybrany za pomocą klawiatury (fokus),
- unikanie złożonych gestów na ekranach dotykowych lub zapewnienie dla nich prostszej alternatywy,
- możliwość wyłączenia i zmiany skrótów klawiaturowych.

Zasada 3: Zrozumiałość

Kryterium sukcesu: użytkownicy rozumieją treści i sposób działania strony lub aplikacji.

Środki prowadzące do sukcesu (przykładowe):

- prosty język (bez zbędnych słów i urzędniczego żargonu),
- unikanie trudnych dla użytkowników słów i wyrażeń lub ich wyjaśnienie w prosty sposób,
- wyjaśnienia do skrótów i akronimów,
- określenie w kodzie strony/aplikacji, w jakim języku jest jej treść,
- spójny wygląd i działanie elementów na wszystkich podstronach,
- widoczne i zrozumiałe etykiety przy każdym polu formularza,
- dostępne i zrozumiałe komunikaty błędów w formularzach i podpowiedzi, jak je poprawić.

Zasada 4: Solidność

Kryterium sukcesu: treści i funkcje działają poprawnie w wielu różnych programach użytkowników (np. przeglądarkach internetowych oraz czytnikach ekranu osób niewidomych).

Środki prowadzące do sukcesu (przykładowe):

- prawidłowy kod, zgodny ze standardem sieciowym HTML,
- dostępne dla użytkowników korzystających z technologii asystujących informacje o statusie/stanie,
- zgłaszanie przez technologie asystujące pojawiających się ważnych komunikatów czy okien modalnych.

Źródło: <https://www.gov.pl/web/dostepnosc-cyfrowa/wcag-21-w-skrocie>

Rekomendacje w zakresie dostępności cyfrowej:

1. Uporządkowanie sposobu zarządzania treściami cyfrowymi.
2. Określenie stron kluczowych (strona główna umcs.pl, strony wydziałowe, strony jednostek obsługujących studentów i kandydatów na studia) i powierzenie ich redagowania przeszkolonym specjalistom na stałych etatach administracyjnych – konieczne będzie poszerzenie składu redakcji serwisów internetowych.
3. Stopniowa wymiana treści na kluczowych stronach według określonego harmonogramu.
4. Określenie minimalnych wymagań wobec redaktora strony internetowej UMCS-u, który podejmuje się publikacji.
5. Zapewnienie materiałów do samodzielnego szkolenia online redaktorom treści.
6. Przygotowanie do wymiany całego serwisu internetowego umcs.pl na mechanizm spełniający kryteria WCAG.
7. Przeniesienie do szablonu uniwersyteckiego stron związanych z UMCS-em.
8. Prawo wewnętrzne, które zobowiązuje do przestrzegania standardów WCAG i obciąża odpowiedzialnością kierowników jednostek, którzy zamawiają/uruchamiają strony i systemy.
9. Szkolenia dla pracowników naukowych – szczególnie w kontekście prowadzenia zajęć online i publikowania materiałów dla studentów.
10. Odmowa publikacji treści niezgodnych z WCAG.
11. Brak możliwości zamówienia jakiegokolwiek strony lub systemu bez konsultacji ze specjalistami z LubMAN.

3.3. Projektowanie uniwersalne w dydaktyce akademickiej

Specjalne potrzeby osób uczących się nie dotyczą tylko architektury i logistyki procesu uczenia się-nauczania, ale również metodyki kształcenia. **Celem jest stworzenie optymalnych warunków do realizacji osobistego potencjału przez każdego studenta z uwzględnieniem jego indywidualnych preferencji poznawczych, np. stylów myślenia, stylów działania czy cech temperamentalno-osobowościowych.** Chodzi zatem o to, aby różnorodność jako naturalna właściwość charakteryzująca daną społeczność (w kontekście *Strategii* – społeczność akademicka) była traktowana jako kapitał, a nie przeszkoda w osiągnięciu zunifikowanych celów. Jest to możliwe tylko pod warunkiem stworzenia dogodnego klimatu do uczenia się za pomocą zróżnicowanych strategii, środków i z wykorzystaniem zindywidualizowanych zasobów.

Pomocny w tych działaniach jest model uniwersalnego projektowania (UD), który z założenia promuje jak najwyższy stopień dostępności procesu uczenia się-nauczania dla każdej osoby. Jego aplikacja na gruncie dydaktyki wiąże się z opracowaniem koncepcji uniwersalnego projektowania w uczeniu się, tzw. UDL – *universal design learning*. Naczelna zasada UD brzmi: **zamiast konieczności dostosowań i adaptacji zapewnij uniwersalne rozwiązania definiujące funkcjonalność produktu.** Oczywiście nie oznacza to, że w praktyce zawsze uda się stworzyć taki produkt, który będzie absolutnie dostępny dla każdego potencjalnego odbiorcy, stąd UD uwzględnia również konieczność wdrożenia racjonalnych dostosowań w postaci np. specjalistycznego sprzętu wspomagającego (np. pętla indukcyjna), obecności asystenta lub tłumacza czy wydruków materiałów w alfabecie Braille'a.

Rekomendacja w obszarze dydaktyki:

1. Stałe podnoszenie kompetencji kadry dydaktycznej z zakresu metodyki UDL.
2. Zapewnienie wsparcia doradczego kadrze dydaktycznej w zakresie implementacji metodyki UDL.
3. Uwzględnienie pytań dotyczących dostępności w ankietach skierowanych do studentów na zakończenie kursu.
4. Uwzględnienie podczas hospitacji zajęć dydaktycznych dodatkowego kryterium oceny: realizacja przez prowadzącego standardu UDL.
5. Okresowy audyt spełniania standardu WCAG przez strony internetowe z materiałami dydaktycznymi do zajęć.

4. Wykaz działań

CEL 1: Wdrożenie **standardu dostępności architektonicznej** na UMCS-ie do 31 grudnia 2028 r.

DZIAŁANIA:

1. Powołanie uczelnianego zespołu ds. dostępności odpowiedzialnego za wdrażanie standardów dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej.
2. Przeprowadzenie analizy dostępności budynków UMCS-u na podstawie ankiet wypełnionych przez administratorów budynków.
3. Wykonanie eksperckich audytów w zakresie dostosowania budynków do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
4. Tworzenie deklaracji dostępności architektonicznej budynków UMCS-u.
5. Opracowanie standardu projektowania informacji wizualnej na UMCS-ie.
6. Tworzenie wydzielonych przestrzeni ciszy dla osób ze szczególnymi potrzebami w tym zakresie.
7. Opracowywanie procedur ewakuacyjnych osób ze szczególnymi potrzebami.
8. Cykliczne szkolenia osób odpowiedzialnych za ewakuację.
9. Prowadzenie szkoleń w zakresie dostępności architektonicznej dla pracowników uczelni, a w szczególności kierowników budynków, władz dziekańskich, dyrektorów/ kierowników jednostek ogólnouczelnianych, Działu BHP i Ochrony Przeciwpożarowej, Działu Inwestycji i Remontów,

Biura ds. Osób z Niepełnosprawnościami i Wsparcia
Psychologicznego.

CEL 2 i 3: Wdrożenie **standardu dostępności cyfrowej i standardu dostępności informacyjno-komunikacyjnej** we wszystkich jednostkach UMCS-u do 31 grudnia 2028 r.

DZIAŁANIA:

1. Szczegółowy przegląd stron i e-dokumentów umieszczanych w domenie UMCS.
2. Przygotowanie do wymiany całego serwisu internetowego umcs.pl na mechanizm spełniający kryteria WCAG.
3. Przeniesienie do szablonu uniwersyteckiego stron związanych z UMCS-em.
4. Bieżący monitoring umieszczanych treści i dokumentów na stronach internetowych w domenie UMCS.
5. Zastosowanie treści zgodnych ze standardem ETR na stronach informujących o zakresie działalności uczelni.
6. Stałe podnoszenie kompetencji kadry dydaktycznej z zakresu metodyki UDL.
7. Zapewnienie wsparcia doradczego kadrze dydaktycznej w zakresie implementacji metodyki UDL.
8. Uwzględnienie pytań dotyczących dostępności w ankietach skierowanych do studentów na zakończenie kursu.
9. Uwzględnienie podczas hospitacji zajęć dydaktycznych dodatkowego kryterium oceny: realizacja przez prowadzącego standardu UDL.
10. Okresowy audyt spełniania standardu WCAG przez strony internetowe z materiałami dydaktycznymi do zajęć.
11. Szkolenia pracowników odpowiedzialnych za redagowanie stron:

- tworzenie dostępnych dokumentów elektronicznych,
  - redagowanie dostępnej treści strony internetowej.
12. Opracowanie instrukcji tworzenia dostępnych cyfrowo dokumentów elektronicznych w różnych formatach.
  13. Szkolenia pracowników w zakresie komunikacji z osobami z niepełnosprawnościami o charakterze sensorycznym.

